

Thököly István és Imre levelei Esterházy Pálnak – Árva és Likava elfoglalása (1670)*

VISKOLCZ NOÉMI

A Thököly család sorsa 1670-ben váratlanul és különös módon összefonódott az Esterházy családdal. Thököly István gróf (1623–1670), Árva megye főispánja, Árva várának igazgatója, Likava és a késmárki vár ura, 1670. november 15-én férjhez adta legidősebb lányát, Katalint. Ekkor felesége, rátóti Gyulaffy Mária már nem élt, a négy kisgyermeket – Katalint (1655–1701), Máriát (1656–1695), Imrét (1657–1705) és Évát (1659–1716) – az özvegy apa rokon asszonyok és főemberei segítségével nevelte. A 15 éves Katalin az 1670. év vége felé Esterházy Ferencsel (1641–1683) házasodott össze, a dolog különossége abban rejlett, hogy a férj katolikus, a feleség pedig evangélikus vallású volt, és Esterházy kötelezte magát arra, hogy Thököly Katalint a lutheránus vallásában hagyja.¹ A 14 évvel idősebb Ferenc első felesége, Illésházy Ilona nem sokkal korábban, 1669-ben hunyt el gyermektelenül. Nem tudni, hogy Ferenc hol találkozott először Thököly Katalinnal, talán akkor, amikor 1669 elején Trencsénbe kellett utaznia Thököly István kívánságára.² Az ismeretség a fiatal lánnyal szerelemmé formálódhatott, mert Esterházy november 30-án egy követe által már puhatolózott Thököly Istvánnál a házasságról.³ A közvetítésben Pongrácz György váci püspök is részt vett, ennek ellenére Ferenc karácsonykor megkapta a végleges elutasítást: „*érkezék... Pongrácz püspök uram szolgája is... Gróf uram dispositioja szerint az kisasszonnyal szemben lévén, istenessen és dicséretesen resolválta magát, hogy pápistához nem kíván menni; ily ő nga resolutioján fundálván gróf uram, oly formán lött is válasza Pongrácz püspöknek*” – jegyezte fel Keczer Ambrus, Thököly István főembere

* Készült az OTKA K 116154 sz. pályázat támogatásával.

¹ PAULER 1876.184.; ANGYAL 1888, 117–118.; ESZTERHÁZY 1901. 137–138. A reverzálisok MNL OL MKA NRA E 148, 1729 fasc. 64. és 65.

² Esterházy Ferenc Esterházy Pálnak, Sempte, 1669. január 28. MNL OL Esterházy cs. hg. lt., Esterházy Pál iratai, P 125, Nr. 816.

³ TASNÁDI 1894. 415. „Az mint tegnap estve érkezék vala Bohus uram Esterház Ferencz uram dolgában, kiadván gróf uram az végső választ és rescribálván Pongrácz püspöknek, ma reggel mene el.”

a naplójában.⁴ Esterházy Ferenc megbántódva írta bátyjának, a családfő Pálnak, hogy tudja, Thököly István nem akarja más vallásúhoz adni a lányát, és ő pedig nem megy oda, ahol a hite és a szíve nem kell.⁵ Hogy ezek után mégis mi történhetett, miért változott meg a Thököly család álláspontja? Győzött a szerelem, vagy Thököly István, látva Nádasdy Ferencék sorsát és érezve a közelgő veszedelmet, számításba vette, hogy ez a rokoni kapcsolat védelmet nyújthat családjának?

1. Ismeretlen festő:
Thököly Katalin, 1692.
Olaj, vászon. MNM MTKCs
(Forrás: NPG)

⁴ TASNÁDI 1894. 419–420.

⁵ Esterházy Ferenc Esterházy Pálnak, Pápa, 1670. június 21. MNL OL Esterházy cs. hg. lt. Esterházy Pál levelezése, P 125, Nr. 4367.

A Thökölyek sorsa azonban az esküvő napjánál már hamarabb eldőlt, és ennek folyamata jól végigkövethető az Esterházy család hercegi ágának levéltárában, azon belül is Esterházy Pál (1635–1713) iratanyagában. Érdekes módon, az itt található nagyszámú, Thököly családra vonatkozó dokumentum eddig még nem keltette fel a kutatás figyelmét, sem a 19. század nagy forráskiadványaihoz, sem a 20. század második felének szintéziseihez nem használták őket. Pedig Esterházy Pál nagy gonddal gyűjtötte össze a leveleket, jelentéseket, inventáriumokat, szerződéseket, feljegyzéseket – vélhetően azzal a szándékkal, hogy a Thököly-vagyon maradékát a maga számára megszerezze. Erre jogalapot az biztosított neki, hogy második felesége, akárcsak öccsének, szintén egy Thököly lány lett: 1682 augusztusában ugyanis feleségül vette Thököly Katalin húgát, Évát, akinek – és a harmadik lánynak, Thököly Máriának – 1671-től gyámja is volt, és Kismartonban nevelték őket. Tehát egyrészt gyámlányainak, illetve később feleségének vagyona érdekében a jogbiztosító iratok, másrészt a betöltött pozícióiból fakadó politikai szerepvállalásának dokumentumai is megvannak a levéltárban.

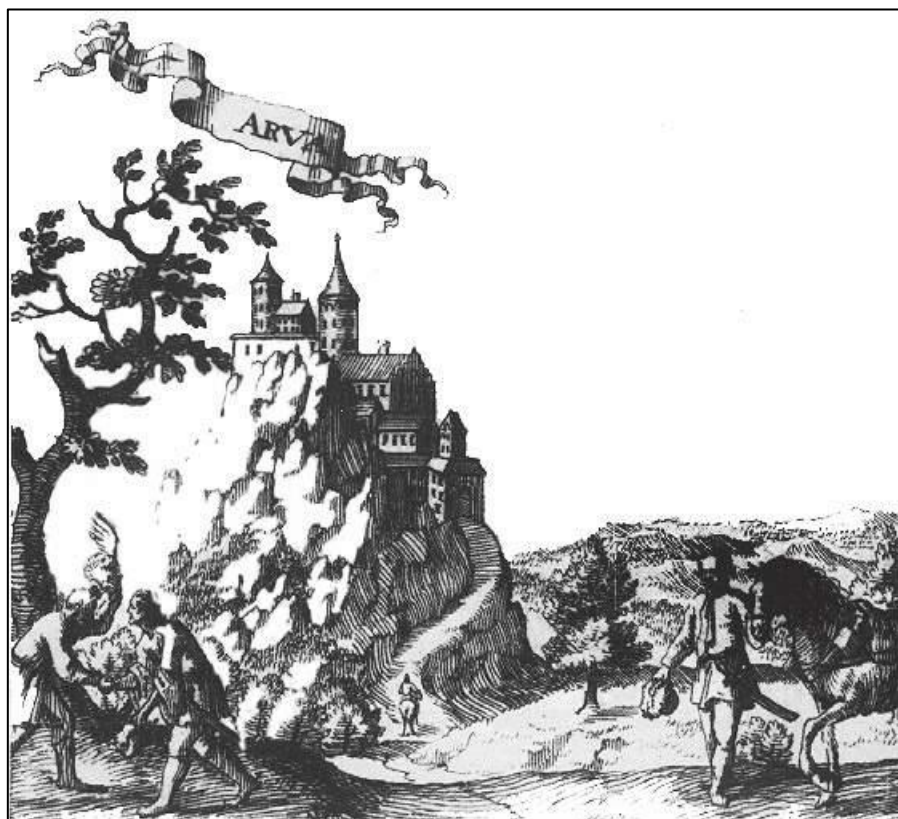
A következőkben olyan forrásokat válogattam össze 1670 november-decemberéből, amelyek adalékokat szolgáltatnak a Thököly család történetének tragikus fejezetéhez, Thököly István halálához, fia meneküléséhez és lányainak gyámságba vételéhez, köztük Thököly István utolsó és Thököly Imre első levelei Esterházy Pálhoz, Zichy István kamarai elnök Thökölyekre vonatkozó tanácsai és Esterházy Pál kötelezvénye a Thököly árváknak.

Az események sora Pauler Gyula, Angyal Dávid és Závodszy Levente tanulmányaiból ismert:⁶ 1670. november 1-én I. Lipót uralkodó utasítására német katonaságot kellett volna befogadnia Árva várába, ám Thököly István nem engedelmeskedett. November 15-én Esterházy Ferenc és Thököly Katalin esküvőjét tartották a várban, november 22-én Ferenc bátyja, Esterházy Pál, mint a bányavidéki főkapitány, személyesen kézbesítette I. Lipót parancsát Thökölynek, ám hiába győzködte.⁷ Ekkor Thököly Istvánt rebellisnek nyilvánították, és sor került Árva ostromára Gottfried von Heister tábornok és Esterházy Pál vezetésével. A betegeskedő Thököly István december 3-án meghalt Árvában, hűséges embere, Keczer Ambrus még egy darabig tartotta a várat, amelyet december 10-én foglaltak el.⁸

⁶ Pauler az Österreichisches Staatsarchiv és a Prímási Levéltár, Angyal a Petrőczy-levéltár és Rottal János, Závodszy a bashalmi Pongrácz-levéltár anyagára támaszkodik

⁷ ZÁVODSZKY 1912. 624.

⁸ I. Lipót uralkodó parancsai Esterházy Pálhoz. MNL OL Esterházy cs. hg. lt., Esterházy Pál iratai, P 125, Nr. 8163–8164.

2. Justus van der NYPOORT: Árva vára. Metszet részlete. BIRCKENSTEIN 1686. 95. kép alapján

A november 21. és december 3. közti két hétben Thököly hat levelet írt Esterházynak, amelyek betegsége miatt nem sajátkezűek. Elsőként őfelségét biztosítja hűségéről, erről külön levelet küld neki egy szolgájával. A november 22-én átadott parancsra az a válasza, hogy ragaszkodik nemesi szabadságához és hogy idegen nemzet „commendája” alá nem adja magát hátralevő napjaiban, majd november 27-én azt jelzi Esterházynak, hogy még mindig várja a király válaszát, addig is kéri a gróf jóindulatát. Erre szüksége is van, mert decemberi 1-i panasza szerint Heister generális a hozzá leküldött embereit elfogta, több óráig feltartóztatta, és az egyik még mindig fogságban van, ezért Esterházy közvetítését reméli. December 3-án érezve állapota súlyosbodását, fájdalmát fogalmazza meg a méltatlan helyzete miatt. Utoljára egy kis dátum nélküli feljegyzésben, feltehetőleg utolsó soraiban fiát, Imrét

ajánlja Esterházy pártfogásába, hogy a várból kimenetelkor ne bántsák a gyermeket, mert *„nem magyarok es nem vérek között való dologh volna az”*. Esterházy Pál két nappal később kiadott egy kötelezvényt, amelyben ígéretet tesz arra, hogy sem az árváknak, sem a szolganépnek nem esik bántódása, két napon belül szabadon elmehetnek javaikkal együtt, illetve Thököly István holttestét is átszállíthatják Késmárkra. Mint a későbbiekből tudható, Esterházy reverzálisa semmire sem volt jó, ráadásul a vár védői néhány napig még tartották magukat, és az a kellemetlen hír is elérte Esterházyt, hogy a Thököly fiú már nincs is a várban.

Imrének sikerült ugyanis titokban az Árvától délre, 20 kilométerre fekvő Likavába mennie, és itt vette december 4-én Esterházy Pál levelét apja haláláról, és fejezte ki keserűségét neki gyámoltalan, árva állapotára. December 10-én – aznap, amikor Heisterék bevették Árva várát, majd Likava felé is megindultak – egy 13 éves gyermekhez képest szokatlanul kemény hangon ír arról Imre, hogy miközben a hozzá követként küldött Ghillany Jánossal tárgyalásokat folytattak, a német csapatok elfoglalták a likavai vár *„passusit”*, pedig ez a vár az övé, ezt apja ráhagyta, s mivel ő, gyermek lévén, semmit nem követett el az uralkodó ellen, így el sem vehetik tőle. Ekkori utolsó, december 12-i levelében vára elvesztését is látja már. Ugyanezen a napon elmenekült Likaváról, december 13-án már Husztból keltezett egy levelet, majd onnan indult Erdélybe, ahol Apafi Mihály fejedelem és Teleki Mihály kancellár vették pártfogásukba.⁹ Thököly Imrének ez a három Esterházy Pálnak szóló levele a legkorábbiak közé tartozik, még több Teleki Mihálynak és egy Szunyogh Gyulának szóló levele ismert az 1668–1670 közötti évekből.¹⁰ S ha nem is saját kezűleg írta a leveleket, és hallgatott is Thököly István hűséges embereinek tanácsára, akkor is feltűnő az apjához hasonló érvelésmód (az *„idegen nemzet”* ellen) és a határozott kiállás családja érdekei mellett.

Imre meneküléséről gyorsan terjedtek a hírek: 1670. december 18-án Bársony János írta Majthényi Jánosnak, hogy Likava alatt találkozott Heisterrel és Esterházyval, akik elmondták neki, hogy az *„ifjú gróf Tököly kijött onnan nyolczad magával még az uraknak oda érkezések előtt, a volt a héré, Erdély felé ment, de Késmárknál tovább nem tartván nyoma, bizonyos jelekből és circumstantiákból*

⁹ Apafi pártfogásáról ld. ANGYAL 1888. 107–108., illetve Apafi Mihály Juan Caramuel y Lobkowitznak, 1670. december 27. ÓVÁRY 1901. 297. A dátumokkal lehet gond, eléggé elképzelhetetlen ugyanis, hogy a Likava és Huszt között majdnem 400 kilométert egy nap alatt megtette volna a menekülő Thököly. Valószínűleg december 13-án még nem volt Huszt.

¹⁰ DEÁK 1882. 1–2. és 175., GERGELY 1914., valamint DIENES 2003. 110.

conjjicialtatik Tököly Sigmond uramnál lenni Styavnikon, kit tegnap megjelentoén Kassáról jövő németek előljárójával oberslaitinont Lentszel instruáltam, utjában kiket ijesszen meg Tökölisták közül, s bizonyosat értsen az urfi holléte felül".¹¹ Likaván a Thökölyek főemberei még egy ideig ellenálltak, majd ők is elszöktek, így az Esterházyak a szinte üres várat szerezték meg december 22-én.¹²

Az Árva várában lévő két fiatal Thököly lány, Mária és Éva Esterházy Pál gyámsága alá került, Esterházy Ferenc – bár még Zichy István, a Magyar Kamara elnöke is őt gondolta volna gyámnak – engedett bátyja akaratának, aki arra hivatkozott, hogy Thököly István a halálos ágyán rábízta a gyermekeket.¹³ Az Árvaiban, Likaván, Késmárkon lévő ingóságokat lefoglalták, a lebonyolításért felelős Zichy felhívta Esterházy Pál figyelmét a gondos inventálásra, majd Bécsbe szállították. Thököly István holttestét a családtagok hónapokig nem temethették el, Késmárkra a családi sírboltba szerették volna átszállítani, az Udvari Kamarához még 1671 júliusában is érkeztek kérvények ez ügyben.¹⁴ A rebellisek elleni per 1671 elején megindult Pozsonyban és Bécsben, a Thököly árvákat 1671 novemberében megszületett bírói ítélet megfosztotta az apai ági vagyontól, viszont megmaradtak az anyai ágon háramlott erdélyi birtokok (Hunyad, Illye, Csúcs, Ecsed, Huszt, Szilágycseh).¹⁵

A Thökölyek megpróbáltatásai azonban még ezzel sem értek véget. Thököly Imre ugyan az 1680-as években átmeneti sikereket ért el a politikában, kötött egy jó házasságot, de végül mindenét elvesztette, és életét száműzésben fejezte be. A család – bár Thököly István szintén gyanúba keveredett Zsigmondnak is volt még egy fiúgyermeke – Imre halálával fiágon kihalt, ezzel véget ért a kicsit több mint egy évszázadnyi családi sikertörténet.

¹¹ SZERÉMI 1897. 250.

¹² PAULER 1876. 188.; ZÁVODSZKY 1912. 629.

¹³ Esterházy Ferenc Esterházy Pálnak, Pápa, 1671. január 3. MNL OL Esterházy cs. hg. lt., Esterházy Pál iratai, P 125, Nr. 818.

¹⁴ A vagyonról és a lefoglalásról ld. TAKÁTS 1900. 149–150.; Thököly István temetéséről kérvényeket említi PAULER 1876. 188.

¹⁵ PAULER 1876. 370–371.

FORRÁSOK

1. Thököly István Esterházy Pálnak

Árva, 1670. november 21.

(MNL OL Esterházy cs. hg. lt. P 125,
Esterházy Pál levelezése, 44. köteg Nr. 4129)

Illustrissime Domine Comes Domine Frater et Affinis observandissime,

Solnarül tegnap költ kegyelmed becsületes levelét, ez oraban véven, nagyon köszönem ígért joakattyatt, s affectiojat, kiért énis mégh élek igaz szolgálhaia maradván kegyelmednek, az jo Istenis fizesse megh, ha ez illy én ighen el esset nyomorült állapotomrais vigyazván kegyelmed, szivessen igyekezik kevés hatra lévő éltében az olly dissidentiabul lehessek üres, mert egyibnek akar ki sem magyarázhatna, en penigh ighen alázatossan, es valamint eő Felsighinek kegyelmessen tetszenék, kész vagyok arról assecuralnom, eő Felséghe hivségében halok megh, s ez helytis holtom napaigh azon hivsegiben tartom megh, s ez dologh véget mégh ez mai nap expendialom szolgálhamott Postan udvarhoz, tovabis az olly kegyelmed ígért jo affectiojában es gratiajában ajánlván maghamot, kivanom levelem tanallyon jo egisségben és Szerencsés oraban kegyelmedet. In Arce Arva die 21 Novembris 1670.

Illustrissimae Vestrae

Servitor Frater et Affinis addictissimus Comes Steph. Theökely

Eszterhaz Pall Urnak

[Kívül] Illustrissimo Domino Domino Paulo Eszterhazi de Galanta, Perpetuo de Frakno, Comitatus Semproniensis supremo Comiti Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Consiliario Camerario, Partium Cis Danubiarum supremo Generali Domino et Fratri observandissimo

2. Thököly István Esterházy Pálnak

Árva, 1670. november 24.

(MNL OL Esterházy cs. hg. lt. P 125,
Esterházy Pál levelezése, 44. köteg Nr. 4131)

Generose Domine Amice observandissime,

Mivel kegyelmednek tetszet kuldgyem megh hit emberemet, gondoltam io consolatoria való uzenetit vehetem, de ugy látom mostis chak igen lassan gondolkodván az en illy igen igen nyomorult egesseghemről, suadealna Nemesi Szabadsaghom postpositiojaval ez hátra maradot napjaimban, más és idegen Nemzet commendája allá adgjam magamat, bizonyos lehet abban kegyelmed, nem helytelen, hanem igen rationabilis alazatos instantiam, eő Felseghénél, s tudom kegyelmes Uramnal, s Törvényes kiralomnál méltó instantiam és megh már valaszom nem lészen, nem hogy resolválnom, de chak gondolkodnom sem lehet más külemben, és hadak sem kívántatnak, sem nem okosztathatom senkitül is, ha kik azoktul szenvednénekis, mért, sem nem opponaltam magamat, sem nem kivanok ollyat chelekednem melylyel kegyelmes Uramat megh bánthatnam, ha Nemessi szabadsághomhoz ragazkodom, hiszem Istent, azért sem magham, sem Gyermekeim törvényessen nem szenvednek s eő szent Felseghe sem engem, sem azokat el nem hágy, s az en életem ma holnap, s nem tudom még eddigh chak olly közel jártam volnais ahoz mint ez mai napon, Istennek kegyelmes gondgya viselésében ajánlván magamat ugy kegyelmedetis. In Arce Arva Die 24 Novembris 1670.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

Servitor et Amicus paratissimus Comes Steph. Thököly

[Kívül] hiányzik

3. Thököly István Esterházy Pálnak

Árva, 1670. november 27.

(MNL OL Esterházy cs. hg. lt. P 125,
Esterházy Pál levelezése, 44. köteg Nr. 4132)

Illustrissime Domine Comes Domine Frater et Affinis colendissime,

Leghelsőbenis amil igen bizodalmosson követvén kegyelmedet, megh bocsasson hogy magam kezével nem rescribalhatok, Isten bizonyosaghom nevem subscriptiojais nehezen essik, s mivel az édes Gilanj uram¹⁶ magais reportalhattyá, ez uttal valo resolutionot, s annyit nemis irhatnék, hogy maris ne értette volna resolutionot, valamint adgya eő Szent Felsége artatlansaghomhoz bízván, és Nemessi szabadsagomhoz ragaßkodván, lehetetlennek tartom eő Felsége az mi kegyelmes Urunk elötis ment ne légyek, az mint eziránt eő Felségéhez recurtalvan, naponkint varom az eo Felge kegyelmes valaszat és kegyelmedet tovabis ighen nagy bizodalmosson kérem, ez illy ígért szép Atyafiussaghat, mellyet ugyan gratiaiul vettem, s vészem, tarcsa fent tovaabrais, s hidgye ell Isten éltetvén igyekezem enis jelét adgyam kegyelmedhez valo kötolességemnek, s volt az édes Fiam Uram utanis Threncseni Hú várigh Postan szolgham, az mint ím az eő kegyelme levelét közlőni kivantam kegyelmeddel, érthesse addig méggh békével es szerencsésen volt utya eő kegyelmének, es kivansaghom szerint Postan küldötte eő kegyelme szolgam utan Acsadi Uramat, s magha sem késsik, s az oly én ultra valo Assecurationom, es ha kívantatnék kezesség alitassom is hogy magham es ez helyis eő Felsége hivsegiben tartatik megh, vallyon nem többet téssené valami Praesidiumnal, s mivel per occasionem Abaffy Sandor Uramnak,¹⁷ (az ki nem szolgam ugyanis) íratván eő kglmek, ugy latom közlőtte kgdel, s kedves édes Groff Uram hagyom maghamot kegyelmed bölcs itéletire, s jo Magyarságara, hogy cselekedhessem mas külömbet s így hoc rerum statu jobbanis esset hogy egymassal szemben nem lehetünk ez uttal, ugyan tovabis kegyelmed gratiajaban ajanlván maghamot, tarcsa s éltesse Isten kegyelmedet sokáigh jo eghissegben. In Arce Arva die 27. Novembris 1670.

¹⁶ Ghillány János a Thökölyek egyik familiárisa ld. TASNÁDI 1894. vonatkozó részek

¹⁷ Abaffy Sándor a Thökölyek egyik ismerőse ld. TASNÁDI 1894. vonatkozó részek

Illustrissimae Dominationis Vestrae
Servus Frater et Affinis obligatissimus
Comes Steph. Theököly

[Kívül] Illustrissimo Domino Comiti Domino Paulo Eszterhazi de Galantha, Perpetuo de Frakno, Comitatus Semproniensis supremo Comiti Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Consiliario Camerario, et Partium Antemontanarum Cis Danubiarum Supremo Generali etc. Domino Fratri et Affini Observandissimo

4. Thököly István Esterházy Pálnak

Árva, 1670. december 1.

(MNL OL Esterházy cs. hg. lt. P 125,
Esterházy Pál levelezése, 44. köteg Nr. 4133)

Illustrissime Domine Comes Domine Frater et Affinis colendissime,

Ez varallat levő kapitany kivansaghara s parolájára, az mint embereimet le küldöttem hozzaia, minden ok nélkül Arestaltatván, az egyiket ez oraigis ot tartjak, hagyvan bölcs íteletire kegyelmednek, hanem halatlan dologhe, es megh azt fogia bele maghanak kedve ot maradni, kiben hogy semmi sincs, megformaltatvan kegyelmed ez levelben megh ado jambor szolgálhamtul, felette ighen kérem, méltoztassék maghat interponalni General Hajßter Uramnál eő kegyelminél, ez oly halatlan dologh ne absolvassék kiről szovalis uzentem kegyelmének, kivanom ez levelemis tanalya jó eghisegben es szerencses oraban kegyelmedet. In Arce Árva 1. Decembris 1670.

Illustrissimae Dominationis Vestrae
Servitor Frater et Affinis obligatissimus Comes Steph. Theökeöly

[Kívül] Illustrissimo Domino Comiti Domino Paulo Eszterhazi de Galantha, Perpetuo de Frakno, Comitatus Semproniensis supremo Comiti Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Consiliario Camerario, et Partium Antemontanarum Cis Danubiarum Supremo Generali etc. Domino Fratri et Affini Observandissimo

5. Thököly István Esterházy Pálnak

Árva, 1670. december 3.

(MNL OL Esterházy cs. hg. lt. P 125,
Esterházy Pál levelezése, 44. köteg Nr. 4134)

Illustrissime Domine Comes Domine Frater et Affinis colendissime,

Nem könyebedem, hanem inkább nehezedelem, az az oka, hogy ez levelem sem subscribalhattam, az kegyelmed által való Generalis Hajßter Úr eő kegyelme resolutiojához tartván maghamot, hogy nem difficultallya emberemnek Bécsbűl való megh tiréssét elvarni, es maghais kegyelmetek sietetni foghia s megh hattam edes Gyermekimnek s embereimnek tarcsak ahoz maghokat, ha azomban holtom tanalnais lenni, lehetetlennek tartvan re infecta térjen megh, az minemő informatioval bocsatatot, s az Istenis megh aldgya kegyelmeteket ha ennelis nagyob szívbéli fájdalommal nem bocsat koporsomban, mert tagadhatatlan ez ily artatlan szenvedéssem közöléti ez veghső állapotomot, kitul ojjá Isten kegyelmedet es sok esztendőkre éltesse. In Arce Árva 3. Decembris 1670.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

Servus Frater et Affinis paratissimus Comes Stephanus Theökeöly

[Kívül] Illustrissimo Domino Comiti Domino Paulo Eszterhazi de Galantha, Perpetuo de Frakno, Comitatus Semproniensis supremo Comiti Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Consiliario Camerario, et Partium Cis Danubiarum Antemontanarum Supremo Generali etc. Domino Fratri et Affini Observandissimo

6. Thököly István Esterházy Pálnak

hely és dátum nélkül

(MNL OL Esterházy cs. hg. lt. P 125,
Esterházy Pál levelezése, 44. köteg Nr. 4135)

En eczer megh nyugodvan az kegyelmed sinceritasaban, abban halok megh, s az edes fiamot is azonolly kegyelmed sinceritasaban ajanlva ne adgya Isten leg kisseb alkalmatlansagot szenvedgye az ki menetelben is s nem magyarok es nem vérek keözet valo dologh volna az, en is ezekreöl bona fide assecuralvan kegyelmedet maradok kegyelmed szolgaja s Attyafia.

G. Theökeöly Istvan

[Kívül] a levél kis cetlin, a címzés hiányzik

7. Thököly Imre Esterházy Pálnak

Likava, 1670. december 4.

(MNL OL Esterházy cs. hg. lt. P 125,
Esterházy Pál levelezése, 44. köteg Nr. 4089)

Meltosságos Generális nékem ighen nagy jo Uram,

Ngod méltóságos levelét ez orában alazatossan vévén adgya vala Isten első levelét is Nagyságodnak, nem illy keserves és szomoru állapotban, de örvendesb állapotban vehetem vala, az én Istenem engem nem csak gyámoltalansaghra jutata, de egyébkeppen is el felejthetetlen árvasághra, de nincs mit tennünk, legyen úgy az mint Istennek teczik. Így történnén az dologh, annális nagyob keserűségre mi haszna mennem, hagyom Istenre az dolgot, követvén alazatossan arrul Nagyságodat, maradok Nagyságodnak mindenkori

Alazatos szolgacsakaja

G. Theökeöly Imre

Likava 4. Decembris 1670.

[Kívül] Méltóságos Grof Eszterhas Pál Uramnak (tit.) nékem igen nagy jo Uramnak eő Nagyságának adassek

8. Esterházy Pál kötelezvénye

Knéza, 1670. december 5.

(MNL OL Esterházy cs. hg. lt.

P 108, Rep. 29. Fasc. A. f.212-213.)¹⁸

My Fraknay Groff Eszterhás Páll, Frakno Varának és Tartomániának Eörökös Ura, Romay szentelt vitéz, Soprony Varmegyének feő Ispannya, Csaszár és Koronás király Urunk eő Fölséghe Tanacza, Komornekja, Magyar Országban feő Hopmestere, Magyar Orzágh Dunán innen levő Hegyallyáy Reszének, s Ersek Uyvár ellen vetett Véghhazoknak feő Generalissa, és Csobancz Varának feő és Eörökös Capitannya.

Adgyuk tutára mindeneknek az kiknek illik: hogy mivel az my Kegyelmes Csaszárunk és Koronás Király Urunk eő Fölséghe kegyelmessen azt kevannya s parancsollya, hogy Arva Varában bizonios számu Praesidium tétessék, azonközben pedig szegény Battyám s Sogor Urnak az Nehay Tekentetes és Nagyságos Groff Kézmárky Tököly István Arva Varmegyey feő Ispány Urnak, s azon Vár Directorának eő Kegyelmének halála törtenvén, az megh maradot Arvák eő Kegyelme és szolga rend között volt egy oly vélekedés, hogy ne talántán az Praesidium be vitelével magok vagy személyekben, vagy ingo Portekaiokban valami kárt s böcztelenséget szenvednének, mely dologh miatt bizonios irott securitástis kévanták. Annak okaert, kévanván az illy gondolkodástul tavoztatnunk minden gonoszat, ezen levelünkkel assecurállyuk mind megh irt Battyám s Sogor uram maradákit, mind pedig szolgáit, hogy ezéránt semmi nemő bantások senkitől nem lészen; az szolga rendről azert így értven az dolgot, hogy kétt nap alatt késsedelem nélkül minden ingo Partekaiokkal együt az Várbul ki mennienek (Hugom Aszonyok eő kegyelmek mellet valo keves cheléden kívül) s joll lehet volna olly az szolgálha rendről, az ki nem keves suspitióban vagy talám eő Fölséghe előttis, mind azon által abbánis azon leszünk, hogy eő Fölséghe előtt Törekedéssünk által szolgállyunk. Hollot pedig ezt nem követnék, ezen levelünk és facto senkinek se szolgálhasson. Datum in Pago Kneza, die Quinta Mensis Decembris Anno Domini Millessimo Sexcentesimo Septuagesimo

Comes Paulus Eszterhazj

¹⁸ Ugyanitt f.203-204. található a kötelezvény tisztázatlan változata

Mivel kevantak az Arvák, hogy az Testetis szabad légyen elvinni, arrais assecuralljuk, hogy azért semmi ellent nem tartunk, s bizvást elvihetik, s valaménj várbeli cheled a vagy szolga rend vagion, minden akadály nélkül el mehet azon megh vit Testel Kézmárkig, az minthogy az Arvakis eő kegyelmek, hogy ha úgy fogh eő kegyelmeknek teczeni bizvást minden akadály nélkül elmehetnek.

Comes Paulus Esterhazj

9. Thököly Imre Esterházy Pálnak

Likava, 1670. december 10.

(MNL OL Esterházy cs. hg. lt. P 125,
Esterházy Pál levelezése, 44. köteg Nr. 4090)

Méltosságos Groff Uram,

Elsőben is alázatossan követem kegyelmedet, kiváltképpen való alkalmatlanságim miatt Gilanyi János által nem rescribálhattam kgdnek, az ki is valoba latrul jűve az kegyelmed levelével, mert még szolgám izenetemet referálta volna néki, addigh az Német vitezek (kikkel correspondentiája volt) váramnak passussit el occupáltak, kit én semmi módon nem szenvedhettem, mert akar arestomban legyek, akár reám víják a varat mind egynek tartom. Tudományt tészek annakokaért elsőben az Isten előtt, ki ez árvaságomban segítőm leszen, az világh előttis ki nem ítél megh érette ez illy tovább való progressusokrul. En gyermek lévén Uramnak s királyomnak, sem nem véttem, sem nem véthettem, és mivel az oktan állatokis megh mordulnak barlanghok bántodasokért, úgy teczik bé hunt szemmel nem szemlélhetem. Ezen varamhoz senkinek sincs közü, mert az boldogul el nyugot Apam nékem attá Testamentaliter, s magaménakis tartom, szégyen is volna, kit szégyen véres verítékkal keresset, olly könnyen el pazarlanám, véremmel akarom megh festenem, mert azt suadeállyá az édes Atyam halálais, azért kegyelmed és más méltosságos személyek úgy kezgyenek ehez nelabefactaltassék jo emlekezettyek.¹⁹ Tudom elég lövő szerszám Árvában,

¹⁹ TASNÁDI 1894. 148. 1664. április 5. „én pedig az kis gróffal elől jövén ide Rosenberkre, elérkezék gróf uram is s az kis grófnak adta ezen Likava várát, adja isten, posteritássa is világ végéig bírhasa isteni félelemben, szerencsésen s boldogul.” Thököly István végrendeletében megerősítette, hogy Likavát Imrének hagyja, ld. Thököly István végrendelete, Árva, 1670.

a ki az én sajátom, ha mint ream hozza ki nem lesz egyéb resolutionom. En hive lévén eő Felségének s szegény jobagya eléghségesnek alitom magamot ezenhelyt eő Felséghe hiőségében, megh tartanom. Maradván ezek után kegyelmed alázatos szegény
Likava varában 10 Decembris 1670.

Szolgácskája Theökeöli Imre

(Thököly írásával) Kérem megh bocsasson magam nem irhattam

[Kívül] Méltosságos Groff Galánthai Eszterhási Pál Generalis Pál Generális bizodalmas joakaro Uramnak eő kegyelmének adassék Valahol eő kegyelme leszen

10. Thököly Imre Esterházy Pálnak

Likava, 1670. december 12.

(MNL OL Esterházy cs. hg. lt. P 125,
Esterházy Pál levelezése, 44. köteg Nr. 4091)

Méltosagos Generalis Uram.

Noha irrequisitus, mindazonáltal látván minden szempilantásban előttem forgo veszedelmet, mivel strasakkal, és varamhoz valo Passussok el foghlalasaval oneráltatván, hogy Isten s világh előtt ment legyek, imé ez inclusat akartam alazatossan kegyelmeteknek repraesentálnom, es kegyelmetek által valakinek illik maradván ezek után kegyelmetek alazatos
Likava varaban 12 Decembris 1670.

Szolgácskája G. Theökeöli Imre

P.S. Betegessem miatt hogy magam nem irhattam kerem megh bocsasson.

[Kívül] Méltosagos Groff Galanthati Eszterhasi Pal Generalis Urnak eő kegyelme adassék valahol leszen

Méltóságos Generalis Uram.
 Mola irrequisitus, mindazonáltal látván
 minden szempontban előttem forgó rez-
 pedemet, mivel Bratiszká, és Waran-
 hoz való Paktusok elfogadásával one-
 ráltatom, hogy Uten Parilágh előtt ment
 legyen, mine' EZ inclusat a kartam aláza,
 toltam Kztekack representálnom, es
 Kzlmerek által valakinek illik
 Charadran esek után Kztek alábatos
 Likava Varaban iz.
 Xbris józ Szolgetskája
 P. S. Betegessim matt.
 hogy magam nem vható
 Kerem megp bocsappon.
 J. Thököly Imre
 P 125 - No. 4091 1

3. Thököly Imre levele Esterházy Pálnak, Likava, 1670. dec. 12.
 MNL OL P 125 44 Nr. 4091 (MNL OL felv.)

11. Zichy István Esterházy Pálnak

Pozsony, 1670. december 12.

(MNL OL Esterházy cs. hg. lt. P 125,
Esterházy Pál levelezése, 45. köteg Nr. 4271)

Illustrissime Domine Comes Domine mihi observandissime,

Mivel mar Arvaiul maradt Arva Vara el hittem hamareb veget eri az obsidionak, tulet kerem antevera via ne distrahaloggyianak az varokba valo nagy levő res mobilisek az Joszagotis a mennire lehet Conservallia kegyelmed, interessatus leven klis²⁰, obligallia az egesz atiafiakat, az Istenis meg algia kegyelmeteket, az ket kisasiont Esterhasy Ferenczne aszoniom tudom öröместis veszi, az Urfiatis ha lehet hozza föl kegyelmed magaval, educaltaszek ritu Romano²¹, Isten hogy kegyelmedet tellies iokhal meg algia szübül kivanom Posony 12 Decembris 1670.

Illustrissimae Dominationis Vestrae
Servitor paratissimus Steph. Zichy

[Kívül] Illustrissimo Domino Comiti Domino Paulo Esterhazi de Galantha, Perpetuo in Frakno, Sacri Romani Imperii Equiti, Comitatus Soproniensis Supremo Comiti, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Consiliario, Camerario Curiae Regiae in Hungaria Magistro, et Partium antemontanarum Capitaneo et Domino mihi observandissimo

²⁰ interessatus leven klis = érdekelt lévén kegyelmed is

²¹ educaltassék ritu Romano = nevelődjék fel a római (katolikus) vallásban

12. Zichy István Esterházy Pálnak

Pozsony, 1670. december 21.

(MNL OL Esterházy cs. hg. lt. P 125,
Esterházy Pál levelezése, 45. köteg Nr. 4272)

Mint kegyelmednek aianlom köteles szolgálatomat kegyelmednek.

Likavarul 15 praesentis irt kedves levelet vettem, meg szolgálatom kegyelmednek hogy tudositot az oda valo operatioirul en el hittem mihelt az mosarokkal el érkeznek, követik az Arvaiakat. Kegyelmedet hogy Isten meg tartotta hala legien neki, s hogy minden szerenczetlenségtől oltalmazza tovább szübul kivanom. It mar el vagion vegezve hogy Posonba el kezdessek mingiart az Törvenies processus ui estendő után contra notorios²² kibe Praeses meltosagos Grof Rottal U.²³ leszen. Nadasdy Ban es Tersaczky²⁴ törvenie it lesz s mar processusbannis van, ugy latom meg többen is lesznek kik ezzel a moczokkal be vannak kenve, az Török bekeseggel fölötte securusoknak tartiak magokat kit aggion Isten az többin könnyeb atol mennünk. Az Arvai ispan conservalasat megis recomandalom kegyelmednek, csak hamar alkuggiek kegyelmetek ki legien Fő Ispan es gubernator az atiafiak között, veghez vihettiük az confirmatit s ha tudoset ez erant valo teczeserül en szivessen szolgálatok Esterhas Ferencz urnak az ket Arva tutorsagat meg aggia ő Fölsége, talam ő kegyelme az többitis föl vallolhattia, ha kegyelmednek nem volna kedve hozzaia, ezek után hogy sok szent karacson ennepit erien es tellies iokkal ez jelen valoval mulathasson kedvessivel, igaz szivel kivannia kegyelmednek köteles szolgálai

Zichy Istvan

Becz, 21. Decembris 1670.

[Kívül] Illustrissimo et Excellentissimo Domino Comiti Paulo Esterhazy de Galantha, Perpetuo in Frakno, Comitatus Soproniensis Supremo Comiti, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Consiliario, Camerario et Confiniorum Antemontanorum Supremo Generali et Domino Affini mihi observandissimo

²² jelentése: az ismertté vált összeesküvők ellen

²³ Rottal János (1605–1674) gróf, császári tanácsos, a pozsonyi vésztörvényszék elnöke, császári megbízott, ld. JANKOVICH 1975. 279.

²⁴ Nádasdy Ferenc, Zrínyi Péter és Frangepán Ferenc grófok peréről van szó, amely végül Bécsben folyt le, ld. PAULER 1876. 150–182.

FORRÁSOK ÉS GYŰJTEMÉNYEK

MNL OL = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest
MKA NRA = Magyar Kamara Archívuma, Neo-regestrata acta (E 148)
Esterházy cs. hg. lt. = Esterházy család hercegi ágának levéltára
MNM = Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest
MTKCs = Történelmi Képcsarnok
NPG = Nemzeti Portrétár (A Nemzeti Portrétár Alapítvány honlapja:
www.npg.hu)

BIBLIOGRÁFIA

ANGYAL 1888

ANGYAL Dávid: Késmárki Thököly Imre. Budapest, Franklin Társulat, 1888 (*Magyar Történelmi Életrajzok*)

BIRCKENSTEIN 1686

Burckhard von BIRCKENSTEIN: *Ertzherzogliche Handgriff des Zirckels und Lineals*. Johann van Ghelen, Wien, 1686

DEÁK 1882

Gróf Thököly Imre levelei. Szerk.: DEÁK Farkas, Budapest, MTA, 1882

DIENES 2003

DIENES Dénes: Egy tizenegy éves gróf részvétnyilvánítása = *Egyháztörténeti Szemle* 4. (2003) 108–111.

ESZTERHÁZY 1901

ESZTERHÁZY János: *Az Eszterházy család és oldalágainak leírása*. Athenaeum, Budapest, 1901

GERGELY 1914

GERGELY Samu: Gróf Thököly Imre gyermek- és ifjúkori levelei Teleki Mihályhoz = *Erdélyi Múzeum* 31. (1914)/5. 259–278.

JANKOVICH 1975

JANKOVICH Miklós: Újabb források a Wesselényi-féle hűtlenségi per történetéhez = *Levéltári Közlemények* 46. (1975), 279–288.

ÓVÁRY 1901

ÓVÁRY Lipót: *A MTA Történelmi Bizottságának oklevélmásolatai*. 3. kötet. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1901

PAULER 1876

PAULER Gyula: *Wesselényi Ferenc nádor és társainak összeesküvése 1664–1671*. 2. kötet. Budapest, MTA Könyvkiadó Vállalata, 1876

SZERÉMI 1897

Emlékek a majthényi, kesselleőkeői Majthényi bárók és urak családi levéltárából 1451–1728. Közli SZERÉMI = *Történelmi Tár* 20. (1897), 1–338.

TAKÁTS 1900

TAKÁTS Sándor: Magyar műkincsek pusztulása a Vesselényi-féle összeesküvés idejében = *Archeológiai Értesítő*, 20. (1900), 147–150.

TASNÁDI 1894

Lipóczi Keczer Ambrus naplója 1663–1669. Közli TASNÁDI Nagy Gyula. In: *Magyar történelmi évkönyvek és naplók a XV–XVIII. századokból*. Budapest, 1894 (Monumenta Hungariae Historica 2. Scriptores 33.), 81–421.

ZÁVODSZKY 1912

ZÁVODSZKY Levente: Árva és Likava ostroma 1670-ben. *Hadtörténelmi Közlemények* 13. (1912) 622–629.